

*Увага! Для додавання коментарів виділяйте фрагмент тексту та використовуйте меню “Вставка-Коментарий” або комбінацію клавіш **Ctrl+Alt+M***

СТРАТЕГІЯ СТВОРЕННЯ ДОВІРЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЕЛЕКТРОННОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ В УКРАЇНІ

БІЛА КНИГА З ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ

Попередні версії:
[eID-UA White Book Draft 0.0](#)

ЗМІСТ

ВСТУП

Глосарій

Передумови підготовки документу

Мета підготовки документу

Резюме

ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Опис проблеми

1.1. Формулювання проблеми

1.2. Значущість проблеми для держави та суспільства

1.3. Відповідність пріоритетам державної політики

1.4. Прогнозні показники реалізації змін

2. Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності прийняття змін

2.1. Аналіз причин виникнення проблеми

2.2. Обґрунтування необхідності прийняття змін

2.3. Основні заходи для розв'язання проблеми

3. Мета прийняття змін

3.1. Мета змін в контексті напрямів політичного розвитку держави

3.2. Мета змін в контексті напрямів соціально-економічного розвитку держави

3.3. Мета змін в контексті науково-технічного розвитку держави

4. Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми

4.1. Аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми

4.2. Приклади розв'язання проблеми в країнах Європейського Союзу

5. Шляхи, способи та строки розв'язання проблеми

5.1. Оптимальний варіант розв'язання проблеми

5.2. Строки реалізації змін

5.3. Визначення відповідальних сторін

6. Очікувані результати та ефективність реалізації змін

6.1. Політичні показники

6.2. Економічні показники

6.3. Соціальні показники

6.4. Екологічні показники

7. Завдання та заходи щодо реалізації змін

7.1. Завдання та заходи в контексті досягнення політичних показників

- 7.2. Завдання та заходи в контексті досягнення економічних показників
- 7.3. Завдання та заходи в контексті досягнення соціальних показників
- 7.4. Завдання та заходи в контексті досягнення екологічних показників

- 8. Оцінка ресурсів, необхідних для реалізації змін
 - 8.1. Оцінка фінансових ресурсів та джерел фінансування
 - 8.2. Оцінка матеріально-технічних ресурсів
 - 8.3. Оцінка трудових ресурсів

- 9. Дорожня карта реалізації змін
 - 9.1. Ініціювання розроблення державної цільової програми
 - 9.2. Розроблення та громадське обговорення концепції програми
 - 9.3. Схвалення концепції державної цільової програми
 - 9.4. Визначення державного замовника та строків її розроблення
 - 9.5. Розроблення проекту програми
 - 9.6. Державна та громадська експертизи проекту програми
 - 9.7. Погодження та затвердження програми
 - 9.8. Проведення конкурсного відбору виконавців заходів і завдань програми
 - 9.9. Організація виконання заходів і завдань програми
 - 9.10. Організація державного та громадського контролю за виконанням програми
 - 9.11. Виконання державної цільової програми
 - 9.12. Звітність про хід виконання програми
 - 9.13. Заклучний звіт про результати виконання програми

ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

Джерела інформації

Додатки

Малюнки, схеми та інфографіка

ВСТУП

Біла книга – документ, який використовується урядами для проведення публічних консультацій щодо пропонованого змісту політики на останньому етапі її розробки. Вона описує конкретні цілі та інструменти державної політики у відповідній сфері як задля інформування суспільства про деталізовані наміри уряду, так і з метою виявлення розбіжності у позиціях різних зацікавлених сторін щодо змісту пропонованої політики. За результатами обговорення Білої книги готується остаточне рішення щодо державної політики у відповідній сфері, яке згодом реалізується у низці нормативно-правових актів (законах, постановах, наказах тощо), стратегій, програм та інших рішень центральних та місцевих органів виконавчої влади.

Біла книга «Стратегія довірчої інфраструктури електронної ідентифікації в Україні» є публічно доступним документом, який є продовженням Зеленої книги електронного урядування України¹ розроблюється за участю українських та міжнародних експертів галузі електронного урядування.

Терміни

<Розділ на стадії розробки>

У цьому документі терміни вживаються у такому значенні:

(1) "електронна ідентифікація" - процес використання ідентифікаційних даних особи в електронній формі, які однозначно визначають фізичну або юридичну особу або фізичну особу, що представляє юридичну особу;

(2) "засоби електронної ідентифікації"- матеріальний, та/або нематеріальний елемент, який містить ідентифікаційні дані особи і використовується для автентифікації в он-лайн послугах;

(3) "ідентифікаційні дані особи або ідентифікатор" - набір даних, який дозволяє встановити ідентичність фізичної або юридичної особи, або фізичної особи, яка представляє юридичну особу;

(4) "ідентифікатор" - унікальний атрибут, який дозволяє встановити ідентичність фізичної або юридичної особи;

(5) "схема електронної ідентифікації" - система електронної ідентифікації, в якій засоби електронної ідентифікації видаються особам, які зазначені в пункті (1);

(6) "автентифікація" - електронний процес, що дозволяє підтвердити електронну ідентифікацію фізичної або юридичної особи; або походження та цілісність електронних даних;

¹ <http://etransformation.org.ua>

(7) "сторона, яка довіряє" - фізична або юридична особа, яка покладається на електронну ідентифікацію;

(8) "гарантія електронної ідентифікації" - ступінь довіри, отриманий в ході автентифікації, до того, що фізична або юридична особа є тією, яка вона є за її ствердженням, або тією, на яку очікується.

Передумови підготовки документу

Після громадсько-політичних подій кінця 2013-початку 2014 року, обрання нового Президента України у травні 2014 року та парламентських виборів у жовтні 2014 року, новостворений Уряд України активно проводить програму реформ, які спрямовують країну шляхом європейської інтеграції до відкритої та прозорої демократії.

Серед головних пріоритетів реформи є децентралізація, боротьба з корупцією, відкриті принципи державного управління, прозорість, підзвітність і ефективність влади. Електронне урядування визначено в якості одного з найважливіших інструментів для досягнення цих цілей. У червні 2014 року, уряд України утворив Державне агентство з питань електронного урядування України (Агентство) при Міністерстві регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. Головним завданням Агентства визначено створення комплексного підходу до електронного урядування в Україні.

Першим кроком, зробленим Агентством, стало внесення на розгляд громадськості проекту Зеленої книги електронного урядування України в листопаді 2014 року. Зелена книга розглядається як запрошення урядом широкого кола зацікавлених сторін до публічного обговорення, подальшого уточнення у формі консультативного процесу і розробки остаточної політики у сфері електронного урядування, включаючи цілий ряд публічних форумів та інших механізмів популяризації.

Зелена книга електронного урядування України розроблялась за участі широкого кола зацікавлених сторін, що включає політиків, чиновників усіх рівнів (центрального, обласного, районного та місцевого), представників сфери інформаційно-комунікаційних технологій та інших галузей, наукового співтовариства, громадських неурядових організацій. Процес консультацій з громадськістю передбачав проведення інтерактивних консультацій через соціальні медіа-канали.

Паралельно з процесом консультацій щодо Зеленої книги (і беручи до уваги результати консультативного процесу), започатковано розробку пакету Білих книг. Біла книга є документом, що містить державні політичні пріоритети та передуює прийняттю актів законодавства. Білі Книги з електронного урядування будуть охоплювати різні напрями реалізації державної політики в сфері інформатизації, в тому числі

надання електронних послуг, доступ до публічної інформації у форматі відкритих даних, інтероперабельність і стандартизація та електронна демократія.

Після прийняття Білих книг зацікавленими сторонами, Агентством будуть підготовлені та через Уряд представлені на розгляд Парламенту законопроекти (зміни до існуючих та нові закони).

Крім того, передбачається розробка та прийняття нормативно-правових актів Уряду, профільних міністерств та відомств, які в тій чи іншій мірі нестимуть відповідальність за безпосередню реалізацію прийнятих законодавчих актів.

Паралельно з процесом розробки Білих книг, буде розроблено План дій щодо реалізації електронного урядування у форматі Державної цільової програми на 2015-2020 роки, яка виступить в якості основного документа планування діяльності Агентства.

Мета підготовки документу

Впровадження сучасних засобів та схем електронної ідентифікації в Україні із забезпеченням високого рівня гарантій електронної ідентифікації, відкриває можливості для громадян та жителів України на новому якісному рівні здійснювати взаємодію з державними та місцевими органами влади та отримувати електронні адміністративні послуги, що являє собою одне із основних завдань для Уряду України у впровадженні електронного урядування².

Обраний державою курс на євроінтеграцію однозначно передбачає таке впровадження у відповідності до нормативних актів, стандартів та процедур, прийнятих в країнах Європейського Союзу як загальні для всіх держав-членів. Тому впровадження сучасних засобів та схем електронної ідентифікації потребує детального аналізу різних аспектів стану та трендів галузі як в Україні, так і в державах-членах Європейського Союзу.

Такий аналіз повинен надати можливості обрати оптимальний варіант вирішення завдання із побудови нормативно-правового та технологічного підґрунтя для схем електронної ідентифікації, що будуть використовуватись як у сфері електронного урядування під час взаємодії громадян з органами влади, так, можливо, і в сфері взаємодії громадян із бізнесом та бізнесом у своєму середовищі.

Більш того, однією із ключових цілей розробки Білої книги постає питання висвітлення аспектів забезпечення правової, організаційної, семантичної та технологічної сумісності (інтероперабельності) створюваних схем електронної ідентифікації та процесів, пов'язаних з їх використанням, як на території України, так і в крос-кордонному просторі.

² <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/26-19>

Покладаючись на розуміння виникнення не тільки політичного, економічного, юридичного та науково-технологічного ефектів від впровадження сучасних засобів та схем електронної ідентифікації в Україні, слід пам'ятати також і про соціальні та психологічні аспекти підготовки до такого впровадження, пов'язані із ставленням суспільства до питань електронної взаємодії із державою взагалі, бажанням мати додаткові засоби, які ідентифікують громадян, втрачати час та, можливо, й кошти на їх отримання тощо.

Усвідомлюючи необхідність спрямування зусиль на досягнення кінцевого результату, автори Білої книги передбачають визначення конкретного переліку та значень показників очікуваного результату та ефективності реалізації проекту, блоків завдань та заходів, спрямованих на досягнення кожного із показників, прогнозованих строків виконання проекту із розрахунком на певні фінансові, матеріально-технічні та трудові ресурси.

Врахування цих та інших контекстів, що містяться в Білій книзі, повинно надати можливість побудови “дорожньої карти”, яки по суті є планом-графіком проекту у разі його схвалення. При цьому така дорожня карта повинна враховувати вимоги чинного законодавства щодо прийняття проекту такого масштабу на рівні Уряду після його узгодження із профільними установами та пройти відповідні громадські обговорення.

Резюме

Таким чином, Біла книга «Стратегія впровадження сучасних засобів та схем електронної ідентифікації в Україні» передбачає своїм створенням надання одного із інструментів державної політики у сфері електронного урядування із пропозиціями щодо її практичної реалізації шляхом виконання конкретних завдань та заходів у певні строки визначеним колом суб'єктів.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Опис проблеми

1.1. Формулювання проблеми

Протягом років незалежності України різними урядами країни та каденціями органів місцевого самоврядування здійснювались заходи щодо створення тих або інших інформаційних систем загальнодержавного або місцевого масштабу для надання адміністративних послуг в електронному вигляді.

Надання таких послуг передбачає онлайн - взаємодію між громадянином та органом, що надає послугу через певні інтерфейси інформаційної системи з використанням механізмів електронної

ідентифікації та автентифікації, заснованих на принципах безпеки та гарантій впевненості в ідентичності обох сторін такої взаємодії.

“Для отримання багатьох послуг дуже важливо визначити та встановити фізичну або юридичну особу, якій надається відповідна послуга. Технології електронної ідентифікації та сервіси із встановлення особи є дуже важливими для забезпечення безпеки електронних транзакцій (як у державному, так і в приватному секторі). Нині найбільш розповсюдженим способом автентифікації є використання паролів, але потреба у розробці більш безпечних рішень, які будуть захищати приватність, є очевидною. Необхідно налагодити більш ефективну адміністративну співпрацю ... для розробки та започаткування ... державних онлайн-послуг, які в тому числі будуть містити практичні рішення щодо електронної ідентифікації та автентифікації особи”.

Наведена цитата з документу “Європейський план дій із електронного урядування на 2011-2015 рр. Використання ІКТ для сприяння інтелектуальному, сталому та інноваційному врядуванню” відображає актуальність проблеми впровадження надійної та безпечної системи електронної ідентифікації для країн Європи.

В очевидь, що створення такої системи для України також є нагальним з огляду на вектори політичної та економічної інтеграції держави з Європейським Союзом, а також зважаючи на зростаюче проникнення в життя людей інформаційних технологій, цифровізації суспільства та економіки.

Географічні та демографічні показники України, її адміністративно-територіальний та державний устрій, нормативно-правова система, стан економіки та розвиток суспільства вимагають стратегічного підходу та комплексного рішення будь-яких завдань, пов'язаних із впровадженням тих або інших технологій, у тому числі, інформаційних.

На жаль, відсутність такого підходу до вирішення питання електронної ідентифікації в Україні призвело до ситуації, коли в інформаційних системах різного призначення та масштабу використовуються засоби та механізми електронної ідентифікації їх користувачів без урахування таких основних принципів, як безпека, захист персональних даних, достовірність ідентифікації, інтероперабельність та комфортність використання.

Незважаючи на високий відсоток використання таких засобів електронної ідентифікації як засоби електронного цифрового підпису, в Україні згаданий механізм електронної ідентифікації у самому масовому застосуванні направлений на вирішення здебільшого лише одного завдання - подання електронної звітності суб'єктами підприємництва до

фіскальних органів, під час якого, електронний цифровий підпис водночас виступає як аналог власноручного на документах звітності.

Другою за обсягами та кількістю користувачів сферою застосування електронного цифрового підпису як механізму електронної ідентифікації, є системи доступу до державних інформаційних ресурсів та відомчих (корпоративних) мереж. Слід зазначити, що у цьому випадку, користувачі таких систем підтверджують свою ідентичність та повноваження здебільшого як посадова особа та як автор електронного документу.

Переваги засобів електронного цифрового підпису, заснованого на алгоритмах криптографії та нормативно закріпленими досить жорсткими нормами встановлення особи користувача під час його реєстрації та виданням сертифіката, перевірені часом та досвідом.

Банківський сектор, враховуючи загрози хибної ідентифікації, крадіжки та використання чужої ідентичності, ризики фінансових втрат та дискредитації фінансових установ, використовує більш ґрунтовний підхід до управління електронною ідентифікацією та використання механізмів автентифікації. При цьому, реєстрація користувачів мережевих банківських послуг здійснюється у відповідності до правил, що передбачають встановлення особи під час особистого контакту. Проте, процедури автентифікації передбачають різні механізми, що варіюються у спектрі від використання пари “логін/пароль” до засобів криптографії.

Поряд з цим, користувачі публічних інформаційних систем у статусі громадянина, постають перед фактом використання менш безпечних механізмів електронної ідентифікації у вигляді пари “логін/пароль”. При цьому, в системах, не пов’язаних між собою, відсутні єдині підходи до процедур реєстрації, управління обліковими записами, повноваженнями користувачів та захисту їх ідентичності, а користувачам доводиться проходити процедури отримання прав доступу до інформації у відповідності до різних політик.

Відсутність єдиної політики використання ідентифікаційних даних користувачів, загальних процедур та механізмів автентифікації та захисту інформації в системах, стає стримуючим чинником для розвитку систем надання онлайн-послуг та зміцнення довіри громадян до таких послуг та до цифрових технологій взагалі, а необхідність подолання таких перешкод вимагає зваженого комплексного підходу.

Ця Стратегія визначає мету, єдину політику, базові принципи, стратегічні цілі впровадження сучасних засобів та схем електронної ідентифікації в Україні як складової частини побудови та розвитку інформаційного суспільства, завдання, спрямовані на їх досягнення, а також основні напрями, етапи і механізм реалізації цієї Стратегії з

урахуванням існуючих недоліків, сучасних тенденцій та особливостей розвитку України в перспективі до 2020 року.

1.2. Значущість проблеми для держави та суспільства

Місія Стратегії – побудова такої інфраструктури у державі, коли громадяни можуть безперешкодно отримувати доступ до інформації та онлайн-послуги з різних джерел – урядових, приватних, від інших фізичних осіб і навіть за межами національних кордонів – зі зниженим ризиком розкрадання персональних даних або шахрайства, з низькою ймовірністю втрати доступу до критично важливих послуг та даних, без необхідності управляти декількома обліковими записами та паролями. Фізичні особи зможуть проводити широкий спектр операцій онлайн та довіряти ідентифікаційним даним інших осіб та організацій, з якими вони взаємодіють.

Приватні особи будуть знати, яку інформацію збирають про них постачальники електронних послуг, та як вони її використовують.

У фізичної особи буде існувати можливість вибору використання різних засобів електронної ідентифікації, орієнтованих на користувача, якими вона управляє та використовує для підтвердження своєї ідентичності (автентифікації) в Інтернеті та інших мережах.

Громадяни будуть мати доступ до більш широкого спектру онлайн-послуг, що знижує їх зусилля, економить матеріальні витрати та час.

В такому орієнтованому на користувача світі суб'єкти підприємництва зможуть ефективно вести бізнес, а державні установи - реалізовувати свої повноваження та надавати адміністративні послуги у мережі на основі довіри до ідентифікації та автентифікації особи, яка надається іншою особою, а також комп'ютерним середовищем, де здійснюються ці операції. Це усуне надлишкові процеси, пов'язані зі збором, управлінням, автентифікацією, авторизацією та перевіркою ідентифікаційних даних. Завдяки застосуванню відповідної схеми електронної ідентифікації для конкретної транзакції будуть знижені втрати, спричинені шахрайством або крадіжкою електронних даних.

Впровадження надійних засобів та схем електронної ідентифікації також розглядається однією із необхідних умов вступу України до Європейського Союзу, в якому концепція побудови єдиного ринку, у тому числі цифрового, є пріоритетним напрямком розвитку, визначеним документами та програмними діями стратегічного характеру³.

Стратегія та пов'язані з нею дії спрямовані на перетворення існуючого середовища електронної ідентифікації громадян до бажаного цільового стану – довірча інфраструктура електронної ідентифікації (eID-інфраструктура). eID-інфраструктура об'єднає учасників процесів

³ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0245R\(01\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010DC0245R(01)&from=EN)

надання електронних послуг та інтероперабельну інфраструктуру для впровадження надійних засобів електронної ідентифікації різного типу. Довірча інфраструктура електронної ідентифікації буде уявляти собою Інтернет-середовище, в якому окремі особи, організації, служби та навіть електронні пристрої зможуть довіряти один одному завдяки достовірній та безпечній ідентифікації та автентифікації.

1.3. Відповідність пріоритетам державної політики

<Розділ на стадії розробки>

Законом України “Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони” від 16 вересня 2014 року № 1678-VII⁴ ухвалено угоду, умовами якої серед іншого є:

- розвиток електронної торгівлі, яка має здійснюватися за умови забезпечення повної відповідності найвищим міжнародним стандартам захисту інформації з метою забезпечення довіри користувачів електронної торгівлі;
- визнання сертифікатів електронних підписів, виданих населенню, та сприяння розвитку послуг транскордонної сертифікації;
- співробітництво у сферах впровадження онлайн-послуг, зокрема електронного бізнесу, електронного уряду, електронної охорони здоров'я і електронного навчання.

Стратегією розвитку інформаційного суспільства в Україні, затвердженою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 №386-р⁵ серед інших принципів розвитку інформаційного суспільства визначено такі:

- рівноправне партнерство державних органів, громадян і бізнесу;
- правомірність одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації;
- інформаційна безпека.

Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, схваленою Постановою Верховної Ради України від 11 грудня 2014 року № 26-VIII⁶ серед основних цілей визначено Нову політику державного управління, котра серед інших заходів передбачає запровадження електронного урядування із досягненням таких показників:

- запровадження надання електронних безконтактних послуг (2015-2016 роки);

⁴ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>

⁵ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-p/page>

⁶ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/26-19>

- електронна ідентифікація та електронний підпис громадянина (до 2017 року);
- відмова від паперового документообігу (2015-2016 роки);
- розроблення та сприяння прийняттю закону про єдину систему електронної взаємодії (2015 рік);
- розроблення та сприяння прийняттю закону про відкриті дані (2015 рік).

Отже, розробка Стратегії створення довірчої інфраструктури електронної ідентифікації в Україні чітко узгоджується із пріоритетами, принципами, цілями та завданнями зовнішньої та внутрішньої державної політики, у тому числі, із планом діяльності Уряду на найближчі роки.

1.4. Прогнозні показники реалізації змін

<Розділ на стадії розробки>

2. Аналіз причин виникнення проблеми та обґрунтування необхідності прийняття змін

2.1. Аналіз причин виникнення проблеми

<Розділ на стадії розробки>

Аналіз причин відсутності в Україні єдиної системи електронної ідентифікації буде проведено в таких контекстах:

- організаційний контекст;
- юридичний контекст;
- технологічний контекст;
- економічний контекст;
- соціальний контекст.

Серед основних чинників виникнення проблеми організаційного характеру слід визначити такі:

- відсутність дієвого механізму виконання завдань розвитку інформаційного суспільства, у наслідок чого реалізація органами виконавчої влади плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 серпня 2007 р. № 653⁷, не забезпечила створення умов для розвитку інформаційного суспільства в Україні;
- неефективність роботи Міжгалузевої ради з питань розвитку електронного урядування, утвореної відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 р. № 4⁸, що призвело до відсутності

⁷ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/653-2007-%D1%80>

⁸ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4-2009-%D0%BF>

узгоджених дієвих пропозицій Уряду країни щодо реалізації державної політики з питань розвитку електронного урядування та інтеграції України до глобального інформаційного простору;

- низький рівень взаємодії замовників Національної програми інформатизації щодо погодження Генеральним державним замовником Національної програми інформатизації завдань (проектів) створення державними органами інформаційно-телекомунікаційних систем, призначених для надання адміністративних послуг населенню, наслідком чого стало виникнення безсистемності та неузгодженості їх побудови, правової, організаційної та технологічної несумісності;

- відсутність організаційно-політичного центру відповідальності за постановку завдання створення системи електронної ідентифікації, що унеможлиблює розробку стратегії, програми та практичну реалізацію системи з урахуванням світового та європейського досвіду, стану інформаційно-телекомунікаційних систем в Україні, наявних та перспективних онлайн-сервісів;

- низький рівень систематизації нормативних та технологічних підходів до принципів та механізмів ідентифікації фізичних та юридичних осіб в онлайн-середовищі у співвідношенні до аналогічних процесів у “нецифровому” світі та житті країни, що призводить до розбалансування правових наслідків нетотожної ідентифікації, виникненню ризиків репутаційного та фінансового характеру, порушення конфіденційності інформації, загроз особистій безпеці громадян, вчиненню адміністративних та кримінальних злочинів;

- відсутність дієвої політики по відношенню до захисту персональних даних громадян, визнаних конкретних механізмів запобігання крадіжки ідентичності, що спричиняє недбалому ставленню власників інформаційних систем, які збирають персональні дані користувачів під час їх реєстрації в системі, позбавляючись відповідальності шляхом отримання згоди громадянина на обробку та розповсюдження даних про його особистість;

- зростання кіберзлочинності в умовах збільшення кількості інформаційних систем, що здійснюють оброблення даних про особистість у масштабах, які дозволяють контролювати життя людей у віддаленому доступі та, як наслідок, відсутність достатнього рівня довіри населення до отримання онлайн-послуг через їх недостатню захищеність;

Серед юридичних чинників виникнення проблеми слід визначити такі:

- відсутність в нормативному полі України поняття електронного паспорта громадянина України як документа, що посвідчує особу, що перешкоджає подальшому створенню правового підґрунтя для

впровадження електронних посвідчень особи як складової інфраструктури електронної ідентифікації;

- відсутність чіткої нормативно-правової бази, що визначала б повноваження та компетенції державних органів щодо нормативного та технічного регулювання сфери електронної ідентифікації, що стало причиною використання власниками та розпорядниками інформаційних систем засобів та механізмів ідентифікації та автентифікації користувачів поза будь-яких норм;

- вкрай недостатнє покриття національними стандартами та технічними специфікаціями сфери електронної ідентифікації, що фактично унеможливило побудову безпечних та інтероперабельних схем електронної ідентифікації, діючих в рамках єдиних вимог до реалізацій та процедур використання;

Економічними чинниками виникнення проблеми слід вважати:

- економічна криза, що призвела до зменшення обсягу фінансування робіт у рамках виконання Національної програми інформатизації, внаслідок чого зменшився вплив програми на процеси інформатизації в державі та посилилася децентралізація підходів до здійснення заходів з розбудови інформаційного суспільства відповідними державними органами;

- брак бюджетних коштів та відсутність належних умов для заохочення приватних інвестицій до вирішення завдань інформатизації, що призвели до відсторонення задач створення систем управління електронною ідентифікацією від пріоритетних напрямків;

Вагомим недоліком, перед яким стикаються розробники систем електронного урядування та інформаційних систем взагалі в Україні є відсутність систематизованого нормативного визначення процесів електронної ідентифікації та автентифікації, а також підходів до вибору та забезпечення конкретного рівня гарантій автентифікації учасників електронної взаємодії, заснованого на оцінці ризиків хибної автентифікації.

Свідченням цього є приклади наведення терміну “ідентифікація” у нормативних актах різних рівнів. При цьому важливо зазначити, що актами по суті лише частково встановлено конкретну межу між термінами та відповідними до них процедурами, що стосуються встановлення

(ідентифікації) особи за безпосередньою участю інших осіб або із використанням інформаційних систем, тобто автоматизованим способом.

Поняття «особа» взагалі, відповідно до законодавства України, має відношення до фізичних осіб та юридичних осіб. Згідно з Цивільним кодексом України⁹, фізичною особою є людина як учасник цивільних відносин в той час, коли юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку.

Ідентифікація особи за безпосередньою участю інших осіб (як правило, фізичних осіб, що є посадовими особами) у законодавчих та підзаконних актах правового поля України передбачає встановлення тотожності фізичної або юридичної особи за сукупністю даних, що містяться у документах, виданими уповноваженими установами, які у певній мірі унеможливають виникнення сумнівів щодо цієї особи, яка звернувся за вчиненням тих або інших юридичних дій.

Так, наприклад, Законом України «Про нотаріат»¹⁰ (Стаття 43) визначено, що «встановлення особи здійснюється за паспортом громадянина України або за іншими документами, які унеможливають виникнення будь-яких сумнівів щодо особи громадянина, який звернувся за вчиненням нотаріальної дії». При цьому надається перелік документів, використання яких робить можливим або унеможливорює ідентифікацію особи під час вчинення нотаріальних дій.

Іншим законами також встановлюються терміни «ідентифікація особи»:

«Ідентифікація особи» - встановлення на підставі документа, що посвідчує особу власника, та фіксація у письмовій формі прізвища та імені, дати народження та адреси особи, яка здійснює угоду, а також найменування, номери і дати видачі пред'явленого документа, найменування установи, що його видала (Закон України "Про банки і банківську діяльність"¹¹);

«Ідентифікація особи» - встановлення тотожності особи за сукупністю інформації про неї за допомогою основних (обов'язкових) та додаткових (факультативних) біометричних даних, параметрів (Закон України «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус»¹²).

⁹ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

¹⁰ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>

¹¹ <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>

¹² <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5492-17>

Окремо слід відзначити визначення терміну “персональні дані” відповідно до Закону України “Про захист персональних даних”¹³, яким також опосередковано визначено поняття ідентифікації особи:

“Персональні дані” - відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована.

Цей термін та його сутність має вагоме значення для висвітлення проблеми електронної ідентифікації в системах електронного урядування у подальшому.

В якості іншого прикладу, стосовно встановлення юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців»¹⁴ встановлено, що для їх ідентифікації під час провадження господарської діяльності та відкриття рахунку в банку використовується виписка з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців - документ, що містить відомості про юридичну особу або її відокремлені підрозділи, або фізичну особу - підприємця, визначені цим Законом.

Більш неоднозначною є ситуація із визначення процесу ідентифікації осіб як користувачів інформаційних систем, тобто для випадків, коли процес відбувається в автоматичний спосіб.

Відмінними за правовим змістом від термінів “фізична особа” або “юридична особа”, які нормативно визначені для “нецифрового світу”, є поняття «користувач інформації в системі - фізична або юридична особа, яка в установленому законодавством порядку отримала право доступу до інформації в системі» (Закон України «Про захист інформації інформаційно-телекомунікаційних системах»¹⁵), та «підписувач - особа, яка на законних підставах володіє особистим ключем та від свого імені або за дорученням особи, яку вона представляє, накладає електронний цифровий підпис під час створення електронного документа» (Закон України «Про електронний цифровий підпис»¹⁶).

Так, на рівні Закону України “Про електронний цифровий підпис” встановлено, що електронний цифровий підпис - вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача.

Тобто законом визначено механізм ідентифікації певної категорії громадян - користувачів інформаційних систем (підписувачів). Проте, це

¹³ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

¹⁴ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

¹⁵ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80/94-вр>

¹⁶ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/852-15>

стосується лише тих користувачів, які використовують електронний цифровий підпис для створення електронних документів.

В нормативно-правових актах інших рівнів їх автори також намагались визначити термін “ідентифікація” у контексті “цифрового світу”:

“Ідентифікація” - процедура розпізнавання користувача в системі як правило за допомогою наперед визначеного імені (ідентифікатора) або іншої апріорної інформації про нього, яка сприймається системою. (Правила забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2006р. №373¹⁷);

“Ідентифікація користувача” - процедура присвоєння користувачеві набору персональних електронних реквізитів (звичайно використовується пара логін - пароль) або надання йому спеціального електронного ключа, що перебуває в його ексклюзивному користуванні. (Наказ Міністерства економіки України "Про затвердження Порядку планування, формування, створення, функціонування, супроводження, систематизації електронних інформаційних ресурсів Міністерства економіки України та доступу до них" від 16.07.2010 N 854);

“Ідентифікація особи” - встановлення відповідності ідентифікаційних ознак людини, занесених у документи або базу даних, фактичним ознакам самої людини. (Наказ Державного комітету ядерного регулювання "Про затвердження Правил фізичного захисту ядерних установок та ядерних матеріалів" від 04.08.2006 N 116).

Стосовно терміну “автентифікація” у правовому полі України існують визначення, також надані нормативними актами різних категорій:

“Автентифікація” - процедура встановлення належності користувачеві інформації в системі пред'явленого ним ідентифікатора (Правила забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2006р. №373;

“Автентифікація” - процедура перевірки відповідності пред'явленого ідентифікатора об'єкта комп'ютерної системи на предмет належності його цьому об'єкту; встановлення або підтвердження автентичності (Нормативний документ системи технічного захисту інформації "Термінологія в галузі захисту інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу" НД ТЗІ 1.1-003-99, затверджений наказом

¹⁷ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/373-2006-n>

Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України від "28" квітня 1999 р. №22);

“Автентифікація суб`єкта” - підтвердження того, що суб`єкт є тим, ким він себе заявив (ДСТУ ISO/IEC 9798-1–2002 “Інформаційні технології. Методи захисту. Автентифікація суб`єктів. Частина 1. Загальні положення”);

“Автентифікація” - забезпечення необхідної ідентичності об`єкта (ДСТУ CWA 14365-1:2008 “Настанова з використання електронних підписів. Частина 1. Юридичні та технічні аспекти”);

“Автентифікація джерела даних” - підтвердження того, що джерело отриманих даних таке, як потрібно (ДСТУ CWA 14365-1:2008 “Настанова з використання електронних підписів. Частина 1. Юридичні та технічні аспекти”).

Слід зазначити, що визначення ...

2.2. Обґрунтування необхідності прийняття змін

<Розділ на стадії розробки>

2.3. Основні заходи для розв'язання проблеми

<Розділ на стадії розробки>

3. Мета прийняття змін та основні завдання

Прийняття змін щодо вирішення проблеми відсутності в Україні єдиної довірчої інфраструктури електронної ідентифікації спрямоване на досягнення такі цілей.

1. Побудова інфраструктури електронної ідентифікації (eID-інфраструктури).

2. Забезпечення інтероперабельності (функціональної сумісності) eID-інфраструктури.

3. Створення довірчого середовища та мотивування громадян до використання електронних послуг.

4. Забезпечення сталого розвитку національної eID-інфраструктури та пов'язаних з нею інших електронних послуг.

Перші дві мети спрямовані на проектування та створення національної eID-інфраструктури та управління нею для надання громадянам, приватному та державному сектору електронних послуг.

Третя мета спрямована на забезпечення конфіденційності, цілісності, доступності та інших властивостей, що пов'язані із безпекою інформації у кіберпросторі держави, захисту конституційних прав громадян під час використання електронних послуг, а також на широку освіту громадян,

для успішного впровадження інноваційних технологій електронної ідентифікації та електронних послуг.

Четверта мета спрямована на визначення державних пріоритетів щодо сталого розвитку та удосконалення eID-інфраструктури та пов'язаних з нею інших систем (наприклад, системи електронного цифрового підпису) та удосконалення безпеки електронної ідентифікації.

Мета 1. Побудова довірчої інфраструктури електронної ідентифікації (eID-інфраструктури)

eID-інфраструктура спрямована на забезпечення гарантій ідентичності учасників онлайн транзакцій та довірчих електронних послуг в Україні. Побудова довірчої інфраструктури електронної ідентифікації спрямована на:

а) Створення загальної правової, організаційної та технологічної основи створення довірчої електронної ідентифікації серед учасників онлайн транзакцій та сфери надання електронних послуг;

б) Усунення невизначеності стосовно того, хто несе відповідальність за випуск засобів електронної ідентифікації, атрибутів, ідентифікаційних даних тощо;

в) Мотивування провайдерів електронних послуг будувати процеси електронної ідентифікації та автентифікації перш за все на основі розуміння ризиків, що пов'язанні з онлайн транзакціями у кіберпросторі, а не на основі власних бізнес-потреб;

г) Впровадження в Україні національних, європейських та міжнародних стандартів, що забезпечують належний рівень взаємодії (організаційної, технологічної тощо) між провайдерами електронних послуг.

Мета 2. Забезпечення інтероперабельності (функціональної сумісності) eID-інфраструктури

Вирішення проблем інтероперабельності спрямовано на:

а) Забезпечення високих темпів впровадження рішень на основі електронної ідентифікації для забезпечення безпечного та спрощеного доступу до онлайн послуг;

б) Розробку та впровадження рішень на основі електронної ідентифікації, які придатні для сумісного функціонування;

в) Розробку та впровадження безпечних, зручних, орієнтованих на користувача схем електронної ідентифікації та автентифікації користувачів;

г) Зниження вартості реалізації рішень, що буде сприяти швидкому зростанню ринку послуг електронної ідентифікації та електронних послуг в Україні;

д) Відкриття перспектив до інтеграції інформаційного простору України з єдиним цифровим ринком Європейського Союзу, надання можливості отримання адміністративних послуг громадянами в будь-якій європейській державі.

Мета 3. Створення довірчого середовища та мотивування громадян та приватного сектору до використання електронних послуг.

Необхідно формувати середовище довіри у кіберпросторі держави шляхом запровадження механізмів забезпечення конфіденційності, цілісності та доступності даних, що пов'язані з електронною ідентифікацією та автентифікацією громадян, а також використанням електронних послуг із урахуванням підвищення обізнаності суспільства про переваги використання електронної ідентифікації, стимулювання інтересу до цього громадян, приватного сектору та держави. Створення довірчого середовища спрямоване на:

а) Забезпечення конфіденційності персональних даних та іншої критичної інформації, запобігання несанкціонованому збору, накопиченню, використанню та розповсюдженню ідентифікаційних даних громадян;

б) Забезпечення захисту інтелектуальної власності;

в) Підвищення інформованості широкого кола населення про електронну ідентифікацію та засоби електронної ідентифікації, практичну користь їх використання під час отримання електронних послуг.

Мета 4. Забезпечення успішного розвитку національної eID-інфраструктури та пов'язаних з нею інших електронних послуг

Враховуючі глобальний характер економічних відносин та Інтернету правові, організаційні та технічні рішення, ще є підґрунтям розвитку національної eID-інфраструктури виходять за національні рамки. Для створення eID-інфраструктури необхідно реалізовувати рішення на національному та міжнародному рівнях, у тому числі шляхом розробки та гармонізації національних стандартів, проведення досліджень та технічних розробок, координації державних та комерційних програм. Уряд України має прийняти на себе керівництво, координацію зусиль та співробітництво в області розробки, впровадження та використання засобів електронної

ідентифікації нового покоління, а також розробляти цільові державні програми для реалізації таких рішень. Досягнення цієї мети спрямовано на:

а) Виділення достатніх ресурсів для розробки національних стандартів та участі у розробці міжнародних стандартів;

б) Виділення достатніх ресурсів для проведення наукових досліджень та розробок щодо створення інноваційних технологій електронної ідентифікації (у тому числі національних технологій захисту транзакцій);

в) Удосконалення координації між державними та недержавними програмами та заходами, що пов'язані з впровадженням засобів електронної ідентифікації;

г) Плідну взаємодію із Європейською Комісією у напрямку нотифікації та визнання схем електронної ідентифікації на міжнародному рівні.

3.1. Мета змін в контексті напрямів політичного розвитку держави

<Розділ на стадії розробки>

3.2. Мета змін в контексті напрямів соціально-економічного розвитку держави

<Розділ на стадії розробки>

3.3. Мета змін в контексті науково-технічного розвитку держави

<Розділ на стадії розробки>

4. Визначення оптимального варіанта розв'язання проблеми

<Розділ на стадії розробки>

4.1. Аналіз можливих варіантів розв'язання проблеми

<Розділ на стадії розробки>

Створення довірчої інфраструктури електронної ідентифікації в Україні вбачається можливою шляхом реалізації двох варіантів:

- побудова довірчої інфраструктури електронної ідентифікації на основі впровадження електронного паспорта громадянина України, як документа, що посвідчує особу, та єдиного засобу електронної ідентифікації, що забезпечить досягнення найвищого рівня гарантій

електронної ідентифікації для всіх без винятку систем інформаційної взаємодії громадян із державним сектором та бізнесом;

- побудова довірчої інфраструктури електронної ідентифікації на основі підтримки та розвитку існуючих схем та засобів електронної ідентифікації, що реалізують різні рівні гарантій електронної ідентифікації в інформаційних системах різних секторів державного управління, економіки та бізнесу, а також паралельного впровадження електронного паспорта громадянина України, як документа, що посвідчує особу.

стратегія спрямована на створення ідентичності екосистем постачальників сумісних ідентифікаційних

послуг і довірених сторін, де окремі особи мають можливість вибору між використанням

різних облікових даних або одного цифрового посвідчення для різних типів онлайн

транзакцій. Приватним особам повинна бути надана можливість вибору в отриманні

посвідчень облікових даних у постачальників державного або приватного сектора, і вони повинні

бути в змозі використати ці посвідчення для транзакцій, що вимагають різного рівня

гарантій в різних секторах (наприклад, охорона здоров'я, фінансові та соціальні транзакції)

4.2. Приклади розв'язання проблеми в країнах Європейського Союзу

<Розділ на стадії розробки>

5. Шляхи, способи та строки розв'язання проблеми

<Розділ на стадії розробки>

5.1. Оптимальний варіант розв'язання проблеми

<Розділ на стадії розробки>

5.2. Строки реалізації змін

<Розділ на стадії розробки>

5.3. Визначення відповідальних сторін

<Розділ на стадії розробки>

6. Очікувані результати та ефективність реалізації змін
<Розділ на стадії розробки>

6.1. Політичні показники
<Розділ на стадії розробки>

6.2. Економічні показники
<Розділ на стадії розробки>

6.3. Соціальні показники
<Розділ на стадії розробки>

6.4. Екологічні показники
<Розділ на стадії розробки>

7. Завдання та заходи щодо реалізації змін
<Розділ на стадії розробки>

7.1. Завдання та заходи в контексті досягнення політичних показників
<Розділ на стадії розробки>

7.2. Завдання та заходи в контексті досягнення економічних показників
<Розділ на стадії розробки>

7.3. Завдання та заходи в контексті досягнення соціальних показників
<Розділ на стадії розробки>

7.4. Завдання та заходи в контексті досягнення екологічних показників
<Розділ на стадії розробки>

8. Оцінка ресурсів, необхідних для реалізації змін
<Розділ на стадії розробки>

8.1. Оцінка фінансових ресурсів та джерел фінансування
<Розділ на стадії розробки>

8.2. Оцінка матеріально-технічних ресурсів

<Розділ на стадії розробки>

8.3. Оцінка трудових ресурсів

<Розділ на стадії розробки>

9. Дорожня карта реалізації змін

<Розділ на стадії розробки>

9.1. Ініціювання розроблення державної цільової програми

<Розділ на стадії розробки>

9.2. Розроблення та громадське обговорення концепції програми

<Розділ на стадії розробки>

9.3. Схвалення концепції державної цільової програми

<Розділ на стадії розробки>

9.4. Визначення державного замовника та строків її розроблення

<Розділ на стадії розробки>

9.5. Розроблення проекту програми

<Розділ на стадії розробки>

9.6. Державна та громадська експертизи проекту програми

<Розділ на стадії розробки>

9.7. Погодження та затвердження програми

<Розділ на стадії розробки>

9.8. Проведення конкурсного відбору виконавців заходів і завдань програми

<Розділ на стадії розробки>

9.9. Організація виконання заходів і завдань програми

<Розділ на стадії розробки>

9.10. Організація державного та громадського контролю за виконанням програми

<Розділ на стадії розробки>

9.11. Виконання державної цільової програми

<Розділ на стадії розробки>

9.12. Звітність про хід виконання програми

<Розділ на стадії розробки>

9.13. Заключний звіт про результати виконання програми

<Розділ на стадії розробки>

ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

<Розділ на стадії розробки>

Джерела інформації

<Розділ на стадії розробки>

Додатки

<Розділ на стадії розробки>

Перелік заходів нормативно-правового регулювання впровадження в Україні сучасної системи електронної ідентифікації

№	Зміст заходу	Якісні та кількісні показники виконання	Строк виконання	Виконавці
1.	Розробка нових та внесення змін до чинних законодавчих та підзаконних актів з метою створення правової основи для сфери електронної ідентифікації фізичних та юридичних осіб в інформаційних системах, які використовуються для надання адміністративних та інших послуг в електронній формі, у тому числі з питань:			Мін'юст, Адміністрація Держспецзв'язку, Мінекономрозвитку, Державне агентство з питань електронного урядування, ДМС, МВС, МЗС Мінфін, Національний банк України, Комітети Верховної Ради України, Громадські об'єднання та організації
	- законодавчого визначення уповноважених органів з питань нормативно-правового та технологічного регулювання сфери електронної ідентифікації;	Рішення Уряду	II квартал 2015	
	- внесення електронного посвідчення особи до переліку документів, що посвідчують особу громадянина України;	Зміни до Закону України «Про Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус	III квартал 2015	
	- умов взаємного визнання засобів електронної ідентифікації з урахуванням вимог статті 6 Регламенту №910/2014;	на обговоренні	II квартал 2015	

- розробки нормативно-правових актів, гармонізованих із виконавчими актами Європейської Комісії, які визначають умови, формати та процедури нотифікації схем електронної ідентифікації та прийняті згідно із вимогами статей 9 та 10 Регламенту №910/2014;	на обговоренні	II квартал 2015	
- вимог щодо призупинення або відкликання схем електронної ідентифікації та автентифікації у разі порушення безпеки з урахуванням вимог статті 10 Регламенту №910/2014;	на обговоренні	II квартал 2015	
- законодавчого закріплення вимог щодо відповідальності сторін, які видають засоби електронної ідентифікації, за шкоду, заподіяну фізичним та юридичним особам через недотримання вимог законодавства з урахуванням вимог статей 7 та 11 Регламенту №910/2014;	Зміни до Кодексів України (КУАПП, ККУ)?	II квартал 2015	
- розробка проекту нормативно-правового акта, який визначає сфери використання алгоритмів та протоколів криптографічного захисту інформації у засобах електронного цифрового підпису, електронної ідентифікації в інформаційних системах, в яких здійснюється обробка та захист державних інформаційних ресурсів, та в системах транскордонної взаємодії;	Рішення Уряду	I квартал 2015	
- гармонізація стандартів, прийняття технічних специфікацій та процедур стосовно рівнів гарантії, які повинні застосовуватись для схем електронної ідентифікації, які повинні	Наказ Мінекономрозвитку	I квартал 2016	

	бути введені до 18 вересня 2015 року виконавчими актами Європейської Комісії у відповідності до статті 8 Регламенту №910/2014;			
	- гармонізація стандартів, технічних специфікацій та процедур з урахуванням критеріїв функціонування інфраструктури сумісності схем електронної ідентифікації, які повинні бути введені до 18 вересня 2015 року виконавчими актами Європейської Комісії згідно із вимогами статті 12 Регламенту №910/2014;	Наказ Мінекономрозвитку	I квартал 2016	
2.	Міжнародне співробітництво з Європейською Комісією та державами-членами Європейського Союзу з питань впровадження схем електронної ідентифікації та транскордонних електронних довірчих послуг, у тому числі:			Мін'юст, Адміністрація Держспецзв'язку, Мінекономрозвитку, Державне агентство з питань електронного урядування, Національний банк України, ДМС, МВС, МЗС, Мінфін, Громадські об'єднання та організації
	- інтеграція до створюваної в рамках Європейського Союзу інфраструктури інтероперабельності схем електронної ідентифікації з урахуванням складових співробітництва та процедурних механізмів, прийнятих до 18 березня 2015 року виконавчими актами Європейської Комісії згідно із вимогами статті 12 Регламенту №910/2014;	Міждержавні (міжгалузеві угоди)	I квартал 2015	

Малюнки, схеми та інфографіка

<Розділ на стадії розробки>

Автори

<Розділ на стадії розробки>